

Nederlands Juristenblad, Rechter-commissaris niet in alle opzichten de geschikte verantwoordelijke voor de volledigheid van het strafdossier

Vindplaats: NJB 2010, 1332
Auteur: Willem Jebbink [i](#)

Bijgewerkt tot: 16-07-2010

NJB 2010, 319, afl. 7, p. 407

Ter bescherming tegen een (onbewust) vernauwde blik van de officier van justitie in het vooronderzoek pleiten Emmelkamp en Meijer er in *NJB 2010, 319, afl. 7, p. 407* voor de rechter-commissaris te betrekken bij de samenstelling van het dossier. Die bevoegdheid zou moeten worden opgenomen in het huidige wetsvoorstel ter vergroting van de rol van de rechter-commissaris. Het wetboek van strafvordering biedt echter ook nu al de mogelijkheid om tijdens het vooronderzoek de samenstelling van het dossier rechterlijk te laten toetsen: de verdachte kan bij de rechtbank een bezwaarschrift indienen, als hem in het belang van het onderzoek processtukken worden onthouden (art. 32 Sv). Dit rechtsmiddel ziet niet slechts, zoals Emmelkamp en Meijer stellen, op stukken die *tijdelijk* aan de verdediging worden onthouden (en dus uiteindelijk wel in het strafdossier terecht komen), maar ook op materiaal dat de officier van justitie niet relevant acht (en dus als het aan hem ligt nooit in het dossier terecht komt). Dat is een consequentie van de uitleg die de Hoge Raad geeft aan de term processtukken: deze omvatten alles wat redelijkerwijze van belang kan zijn in voor de verdachte belastende of ontlastende zin.^[1] Het soms door het OM ingenomen standpunt dat niet relevant geachte stukken niet worden onthouden in de zin van art. 32 Sv doet geen recht aan de aanspraak van de verdachte op kennisneming - in een zo vroegtijdig mogelijk stadium - van alle stukken die voor hem redelijkerwijs van belang kunnen zijn: deze kennisneming is volgens de wetgever een zeer belangrijk hulpmiddel 'om den loop, die het onderzoek neemt, te volgen'.^[2] Dat betekent ook dat niet vele weken of maanden door de raadkamer van de rechtbank moet worden gewacht met de behandeling van een bezwaarschrift, zoals in de praktijk geen uitzondering is. Die urgentie geldt temeer als in het vooronderzoek door of vanwege de rechter-commissaris getuigen worden gehoord: de verdediging heeft daaraan voorafgaand recht op alle informatie, die door haar kan worden gebruikt ter ondermijning van hun geloofwaardigheid.^[3]

Rechter ook eindverantwoordelijke tijdens vooronderzoek

Emmelkamp en Meijer wijzen erop dat na het aanhangig maken van de strafzaak de rechter *dominus litis* is aangaande de inhoud en de toetsing van het dossier. Dat is op zichzelf juist: samenstelling van het dossier door louter de vervolgende instantie is in strijd met een eerlijk proces, aldus het EHRM.^[4]

Maar die rechterlijke verantwoordelijkheid bestaat ook reeds in het voorbereidend onderzoek. In beginsel passief (slechts indien de verdediging bezwaar maakt komt de rechter eraan te pas), maar in zaken waarin voorlopige hechtenis wordt toegepast actief (zij het dan weer beperkt): het procesdossier zal in die gevallen alle informatie moeten bevatten die essentieel is voor de beoordeling van de rechtmatigheid van de detentie, een eis die bovendien het achterhouden van stukken door het OM in het belang van het opsporingsonderzoek overstijgt.^[5]

Mag de rechtbank de achter te houden stukken inzien?

Een prikkelend punt is of de raadkamer de door de verdediging verzochte stukken mag inzien in het geval het OM bezwaar heeft tegen kennisneming daarvan door de verdediging. Emmelkamp en Meijer stellen dat het van groot belang is dat de rechtbank niet over meer stukken beschikt dan de verdediging. Het is evenwel de vraag of aan deze inwendige openbaarheid wel zo'n absolute betekenis moet worden toegekend, zeker als de art. 32 Sv-raadkamer uit andere rechters bestaat dan degenen die straks inhoudelijk over de zaak oordelen. De verdediging kan daarbij belang hebben: het alternatief is immers dat de stukken ook voor de rechtbank geheim blijven met als gevolg een abstracte toetsing die (te) veel verbeeldingsvermogen van de rechter vergt. Daardoor ontstaat een grotere kans op ongegrondverklaring wegens het onvermogen van de verdediging om haar belang - wegens kennisgebrek - aannemelijk te maken. In 2007 en 2008 paste de Amsterdamse rechtbank een dergelijke 'ex parte' toetsing toe - waarin dus zij wel en de verdediging niet kennis nam van de verzochte stukken.^[6] Het EHRM staat daar op zich niet afwijzend tegenover, mits daarbij voldoende compenserende waarborgen voor de verdediging bestaan en de toetsende rechter in de merites van de zaak is ingevoerd en daardoor tot daadwerkelijke belangenafweging in staat is.^[7] Omdat een dergelijke wijze van toetsen niet goed past in het systeem van het huidige wetboek van strafvordering, is daarvoor wetswijziging nodig,^[8] maar of de rechter-commissaris hier als toetsingrechter in aanmerking komt is maar de vraag: zeker na aanvang van het onderzoek ter zitting is hij niet automatisch ingevoerd in alle ontwikkelingen in de zaak. Bovendien zou een compenserende waarborg tegen niet-kennisneming door de verdediging van de gevraagde informatie juist mede kunnen liggen in toetsing door niet een, maar drie rechters.

Bezwaren tegen exclusieve rol voor de rechter-commissaris?

Exclusieve verantwoordelijkheid van de rechter-commissaris voor de volledigheid van het dossier in het vooronderzoek is ook in andere opzichten problematisch. Ten eerste is bij gevangenhouding de rechtbank verantwoordelijk voor de volledigheid van het dossier. Ten tweede zal de rechter-commissaris dan soms zijn eigen beslissing moet toetsen. De op 1 januari 2010 in werking getreden Wet deskundigen in strafzaken geeft de rechter-commissaris de bevoegdheid om de verdachte allerlei stukken met betrekking tot deskundigenonderzoek - waaronder zelfs het deskundigenrapport - te onthouden in het belang van het onderzoek (art. 176 en 227-231 Sv). In dat geval zou de verdachte een belangrijk rechtsmiddel uit handen worden geslagen om 'den loop' van het onderzoek te volgen.

Voetnoten

[*] Mr. W.H. Jebbink is advocaat te Amsterdam.

- [*] Mr. W.H. Jebbink is advocaat te Amsterdam.
- [1] HR 7 mei 1996, *NJ* 1996, 687 (m.nt. T.M. Schalken).
- [2] *Stb.* 1921, 14, p. 42 (MvT).
- [3] Bijv. EHRM 16 februari 2000, nr. 28 901/95 (*Rowe and Davis/Verenigd Koninkrijk*).
- [4] EHRM 31 maart 2009, nr. 21 022/04 (*Natunen/Finland*).
- [5] Onder meer EHRM 30 maart 1989, Series A no. 151 (*Lamy/België*); EHRM 13 februari 2001, nr. 24 479/94 (*Lietzow/Duitsland*); Rb. Den Bosch 26 mei 2004, *NbSr* 2004, 220.
- [6] Overigens met instemming van de verdediging. Rb. Amsterdam 9 mei 2007, *LJN* BA5058; Rb. Amsterdam 7 oktober 2008, *NbSr* 2008, 426.
- [7] Onder meer EHRM 16 februari 2000, nr. 27 052/95 (*Jasper/Verenigd Koninkrijk*).
- [8] Zie ook A.A. Franken, 'Kennismening van stukken: naar Straatsburg en weer terug', in: A.H. Klip e.a. (red.), *KriTies* (Prakkenbundel) 2004, p. 26.